

ДЕФОРМАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ОЛІГАРХІЇ

Постановка проблеми. Україна, як пострадянська держава, навіть після здобуття незалежності зіткнулась з багатьма історичними, економічними, соціальними та ментальними чинниками, які на жаль, так і не дозволяють їй вважатись повністю демократичною. І одним з таких чинників є вплив олігархії. Українські олігархічні групи стали своєрідним шлагбаумом до демократичності, адже вони – головне джерело корупційності, безпосередньо впливають на рівень політичної культури та політичної свідомості суспільства, а також жорстоко підривають усі здобутки держави на шляху до її розвитку. Наявність такого впливу зумовлена надмірним використанням демократизму у діяльності політичних інститутів.

Мета. Визначити причинно-наслідковий зв'язок впливу олігархічних груп на деформацію демократичного режиму в Україні.

З огляду на поставлену мету визначено наступні дослідницькі **завдання**:

- виявити причини утворення олігархічних груп в Україні;
- пояснити особливості впливу олігархічних груп на політичні процеси в Україні;
- розкрити зміст явища гібридного політичного режиму.

Виклад матеріалу. Українська олігархія – це група осіб, які утворюють специфічну олігархічну систему, яка прямо здійснює вплив на політико-економічні процеси в країні. Уся їх «могутність» полягає у привласненні провідних промислових та аграрних підприємств, ЗМІ, у просуванні вигідних їм політичних діячів до державно-владних структур, у використанні корупції, як основного методу лобювання власних інтересів.

На питання: як сформувався український олігархат, Віктор Небоженко відповів так: «Українські олігархи сформувалися на руїнах української радянської системи управління. Це були люди, які розклали Кабмін України. Був час, коли Україна отримала незалежність, але втратила доступ до дешевих кредитів з Москви, ринків збуту тощо ... Вони брали 10 підприємств, 9 з них знищували, а найліквідніші залишали собі. Так розвалилася промисловість України, але вирости олігархи, які обрали найзручніші шматки і почали на них заробляти.» [3].

Отже, причинами утворення олігархічної системи в Україні були такі: непослідовна економічна перебудова в 1990-х, приватизація (в народі – «прихватація») державних і комунальних підприємств, а також зростання владних та бізнесових кланів. Найпотужніші «клани» олігархів були утворені в таких містах як Київ, Донецьк, Дніпропетровськ та Харків [5].

Історія показує, що закріпленню статусу олігархів у владному середовищі сприяло не лише їх матеріальне становище, але й зацікавленість з боку високопосадовців. У період президентства Л. Кучми, відбулася потужна концентрація влади в руках президентського оточення [6, с. 337]. Зокрема, проаналізувавши діяльність Л. Кучми, можна свідчити про те, що він мав намір взяти під власний контроль цілу олігархічну систему, а також «створюючи» нових олігархів. Президент хотів встановити таку політику, щоб між олігархами існував баланс капіталів і впливу – курс на олігархізацію [5]. «Переїняв» такі наміри Віктор Янукович, який провів чітку провладну вертикаль, здійснив узурпацію влади, ну і звісно продовжив політику олігархізації.

Спробами відновити справедливий лад та досягти кращих умов життя стали Помаранчева революція 2004-го року та Революція Гідності 2013-2014-х років. Метою цих революцій було повалення штучно створених тенденцій авторитарного режиму за Президентів В. Януковича та Л. Кучми, які ставили власні амбіції вище демократичних цінностей [6, с. 338]. Запад верховенства права сприяв утвердженню неефективної інституційної рівноваги – гібридного режиму, що став інституційною пасткою, за якої неформальні правила і практики задають напрям поведінки політичних гравців [2, с. 12].

Отже, у зв'язку з непереможним бажанням народу досягнути демократії й консервативними авторитарними настроями правлячої верхівки – Україна опинилась у котловині цих двох режимів. Як результат, Україну можна назвати гібридною посттоталітарною олігархічною державою. Поняття «посттоталітарний» в даному контексті означає напрям трансформації – від тоталітарного режиму до авторитарно-демократичного, а «олігархічний» – те, що олігархія є одним із головних гравців на політичній арені України [4, с. 136]. Невизнання гравцями формальних правил, як і визнання ними неформальних правил, конкурентні вибори має наслідком гібридизацію режиму [2, с. 27].

У разі викоренення даного режиму на території нашої держави, передбачаються наступні загрози для українського суспільства. Перш за все – це порушення принципу поділу гілок влади та ліквідація системи стримувань і противаг. В особливу залежність потрапить судова гілка, чіі рішення прямо залежатимуть від олігархів. Наступною загрозою є послаблення інституту громадського суспільства, як головного джерела національної ідеї та прогресивності. Також – абсолютний перехід державних підприємств та природних ресурсів під компетенцію фінансово-промислових кланів. Ну і звичайно, головною загрозою, яку спостерігаємо вже сьогодні, стане небажання громадян приймати участь в політичних процесах, через відсутність процедур та засобів контролю влади з боку суспільства і відсутність можливості для повноцінної реалізації своїх прав та свобод [1, с. 14].

Діяльність олігархів базується на радянських політичних зв'язках, де завдяки близькості до правлячих кланів, вони забезпечують собі на державному рівні сприятливі умови для ведення бізнесу й отримання надприбутку [7]. І для того, аби усунути такий негативний вплив олігархів на політичну й економічну сфери потрібно перш за все врегулювати дане питання на законодавчому рівні: забезпечити створення незалежних регуляторів монопольних ринків, унеможливити проникнення олігархів до владних структур й викупити держпідприємства, для реорганізації їх функціонування.

Висновки. Поряд із активним переходом до демократичного режиму, Україна все частіше стикатиметься зі свавільною діяльністю олігархічних груп. Ми опинимось під загрозою формування неефективних політичних та економічних інститутів та низьким рівнем розвиненості громадянського суспільства. Збереження олігархічного впливу знизить конкурентоспроможність України на світових ринках, а в гіршому випадку перетворить її на периферійну країну. Для повалення даного режиму необхідно забезпечити діяльність олігархічних груп на законодавчому рівні, унеможливити їх доступ по державних ресурсів, запровадити інститут вільних ринкових відносин, ліквідувати «кишенькові» банки та запровадити автоматичну податкову систему.

Список використаних джерел

1. Дзюбенко Ю. Феномен гібридних режимів в сучасному політичному просторі: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2016. 19 с.
2. Мацієвський Ю. В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014): автореф. дис. ... док. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2016. 40 с.
3. Олігархи змусять вас виживати, терпіти і мучитись – до останнього. URL: https://vgolos.com.ua/news/oligarhy_zmushyat_vas_vyzhyvaty_terpity_i_muchytys_do_ostannogo_309566.html.
4. Політологія. Навч. посіб. Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, Гурик М. І., Чигур Р. Ю. за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. с.
5. Становлення олігархічної системи. 2016. URL: https://mtt.in.ua/ist-ukr_1991-2010_stanovlennya-oligarhichnoyi-systemy/.
6. Томахів В.Я. Трансформація політичного режиму в незалежній Україні: загальні тенденції, особливості дефініцій. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. Вип. 19, ч. 1. С. 336-342.
7. Українські олігархи. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/>.